

DEVELOPMENT OF LATVIAN SERVICE SECTOR IN THE MARKET OF THE EUROPEAN UNION

LATVIJAS PAKALPOJUMU NOZARES ATTĪSTĪBA EIROPAS SAVIENĪBAS TIRGŪ

O.Starčenkova, I.Pucens

Atslēgas vārdi: iekšējais tirgus, brīvā pakalpojumu kustība, administratīvas barjeras, pakalpojumu direktīva

Latvijas ģeogrāfiskie, klimatiskie un demogrāfiskie apstākļi no visiem tautsaimniecības sektoriem jau vēsturiski ir izvirzījuši pakalpojumu nozari par valsts ekonomiskās izaugsmes veiksmes faktoru. Eiropas Savienībā pakalpojumu patērēšanas attīstības tendence XXI gs. ir kļuvusi par vienu no svarīgākajām ekonomiskās dzīves parādībām, kas nemanāmi sāk pārsniegt citus pieprasījumus. Šīs nozares īpatsvars Latvijas iekšzemes kopproduktā katru gadu pieaug, un pēc pievienotās vērtības šobrīd tas ir gandrīz 72%. Pakalpojumu nozarē ir nodarbināti 70% Latvijas iedzīvotāju, un tajā ir iesaistīti 42,5% mazo un vidējo uzņēmumu. No šīs nozares uzņēmumu veiksmīgas darbības ir atkarīga Latvijas ekonomiskā situācija kopumā. 2005. gadā lielāko daļu Latvijas kopprodukta no pakalpojumiem veidoja tirdzniecības, komercdarbības, transporta, glabāšanas, sakaru un būvniecības sektors [1; 2; 3].

Latvija ir pakalpojumu eksportētājvalsts. Saskaņā ar Latvijas Bankas datiem 2000.-2005.g. Latvijas pakalpojumu eksports ievērojami pārsniedza pakalpojumu importu. Ierobežojumi brīvai pakalpojumu kustībai starp ES dalībvalstīm oficiāli vairs nepastāv, likumdošana dalībvalstīs daudzos aspektos ir harmonizēta un pakalpojumu saņēmēju prasības ir visai līdzīgas. Latvijas pakalpojumi pārsvarā tiek eksportēti uz Eiropas Savienības dalībvalstīm. Vislielāko īpatsvaru Latvijas pakalpojumu eksportā veido informācijas tehnoloģiju un būvniecības jomas [4].

2004. gada 1. maijā Latvija kā Eiropas Savienības pilntiesīga dalībvalsts ir kļuvusi par vienu no pasaules lielākā iekšējā tirgus dalībnieci ar vairāk nekā 450 milj. patērētāju. Eiropas Savienības politikas mērķis ir vienotā iekšējā tirgus attīstība, kurā nepastāv šķēršļi ekonomiskām aktivitātēm starp dalībvalstīm un ir nodrošināta brīva ražošanas faktoru kustība (4 brīvības – preču, pakalpojumu, personu un kapitāla). Minēto brīvību pamatā ir diskriminācijas aizlieguma

princips, kas nozīmē, ka Eiropas Savienības dalībvalsts nedrīkst ierobežot preču piedāvāšanu vai pakalpojumu sniegšanu vietējā tirgū tikai tāpēc, ka preces ražotas vai pakalpojuma sniedzējs dibināts citā dalībvalstī. Uzņēmēju aptaujas rezultāti liecina, ka laikā, kad preču kustības brīvība īstenojas samērā veiksmīgi, pārobežu pakalpojumu sniegšana joprojām ir grūti veicama. Šajā jomā būtiskus šķēršļus rada dažādas administratīvās procedūras, kas uzņēmējiem prasa papildu finanšu un laika resursus [5; 6; 7].

Laikā, kad vietējā tirgū Latvijas pakalpojumu sniegšanas uzņēmumi darbojas diezgan veiksmīgi, Eiropas ekonomiskās telpas tirgus potenciāls pagaidām nav pilnīgi izmantojams. Latvijai vislielākās neizmantotās tirdzniecības iespējas ir ar tās galveno tirdzniecības partneri – Vāciju. Tirgus pētījumi liecina, ka pastāv daudzas tirgus paplašināšanas iespējas arī ar Franciju, Lielbritāniju, Itāliju, Lietuvu, Austriju, Beļģiju, Somiju, Zviedriju u.c. Eiropas valstīm [6; 8].

Šobrīd, kad Eiropas Savienība ir uzstādījusi mērķi līdz 2010. gadam Lisabonas stratēģijas ietvaros kļūt par pasaules visspēcīgāko tirgu, ir īstais laiks novērst Eiropas Savienības iekšējā tirgū pastāvošās barjeras brīvai pakalpojumu sniegšanai [9].

Kā vienu no pārobežu tirgus liberalizācijas stimulēšanas līdzekļiem Eiropas Savienībā autori izskata Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas projektu par pakalpojumiem iekšējā tirgū. Direktīvas projekta mērķis ir rast nepieciešamo tiesisko regulējumu, kas veicinātu Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 43. un 49. pantā noteikto uzņēmējdarbības tiesību un brīvas pakalpojumu aprites īstenošanu.

Saskaņā ar Eiropas Komisijas pasūtītajiem pētījumiem pakalpojumu direktīva pozitīvi ietekmēs Eiropas Savienības dalībvalstu ekonomisko izaugsmi. Direktīvas ieviešana tādā variantā, kādā to sākumā ir piedāvājusi Eiropas Komisija, izraisītu 600 000 jaunu darba vietu izveidošanu. Pēc dokumenta ieviešanas pārobežu tirdzniecība pakalpojumu jomā pieaugtu par 15-30%, produktivitāte pakalpojumu nozarēs, uz kurām direktīva būtu attiecināma, palielinātos par 0,8% un investīcijas pieaugtu par 0,55%. Pakalpojumu pievienotā vērtība palielinātos par 1,69%, kas savukārt izraisītu iekšzemes kopprodukta pieaugumu par 0,69% [10; 11; 12].

Kopš 2004. gada sākuma ar pakalpojumu direktīvas projektu ir noticis tehnisks darbs, bet 2006. gada 16. februārī Eiropas Parlaments pirmajā lasījumā pieņēma grozījumus direktīvas projektā, ievērojami izmainot sākotnējo tekstu. Pretēji Latvijas interesēm no pakalpojumu direktīvas projekta tika izslēgts izcelsmes valsts princips, kas ļautu pakalpojumu sniedzējiem īslaicīgi darboties citās Eiropas Savienības dalībvalstīs, vadoties pēc savas valsts likumdošanas, svītroti pantī par darbinieku nosūtīšanu pakalpojumu sniegšanai citās dalībvalstīs, kuru

vietā tika piedāvātas juridiski nesaistošas vadlīnijas, kas skaidrotu darbinieku īslaicīgas norīkošanas citā dalībvalstī jautājumus, kā arī tika būtiski sašaurināta direktīvas darbības joma [13; 14].

Neskatoties uz direktīvas novājināšanu, tajā joprojām saglabāti vairāki pozitīvi aspekti. Saskaņā ar direktīvu dalībvalstīs ir jāizveido vienoti kontaktpunkti, kuros pakalpojumu sniedzēji varēs kārtot visas administratīvās procedūras, kas nepieciešamas, lai sniegtu pakalpojumus citās dalībvalstīs, kā arī saņemt konsultācijas u.c. veida informāciju par prasībām citā dalībvalstī dibinātajiem pakalpojumu sniedzējiem. Vēlākais 3 gadu laikā pēc direktīvas stāšanās spēkā jeb līdz 2009. gada 28. decembrim dalībvalstīm ir jānodrošina, ka visas procedūras un formalitātes, ko piemēro piekļuvei pie pakalpojumiem vai to izpildei, var viegli izpildīt no attāluma un elektroniskā veidā, izmantojot kontaktpunktus, tieši saziņoties ar kompetentajām iestādēm. Direktīvas projekts nosaka, ka pakalpojumu sniegšanai pieprasītās atļaujas izsniedzamas uz nenoteiktu laiku, tās nedrīkst aizkavēt pakalpojumu sniegšanu, kā arī to cena nedrīkst pārsniegt atļaujas piešķiršanas izmaksas. Šie un vairāki citi pakalpojumu tirgus attīstību stimulējošie pasākumi pamatoja Latvijas nostāju cīnīties par pakalpojumu direktīvas pieņemšanu un ieviešanu Eiropas Savienībā [14]. Autoriem ir bijis gods un izaicinājums piedalīties pakalpojumu direktīvas teksta formulēšanā un Latvijas interešu aizstāvēšanā galvenajā Eiropas Savienības lēmumu pieņemšanas institūcijā – Eiropas Padomē.

Latvijas pakalpojumu sektoram ir nacionālās problēmas un savas intereses ES kopējā tirgū, kuras noteikti ir jāpārstāv un jālobē Eiropas Savienības iestādēs. Tomēr, ja viena, turklāt neliela valsts ierosinās izmaiņas ES likumdošanā, kas ietekmēs visu 27 dalībvalstu normatīvo bāzi, nekas daudz netiks panākts. Autori uzskata, ka, lai aizstāvētu nacionālās pakalpojumu nozares intereses, Latvijas valdībai ir jāsadarbojas ar līdzīgi domājošām dalībvalstīm, prognozējot oponentu reakciju un prasmīgi veidojot ekonomiski politisko rīcību.

Dokumenta izstrādāšanas procesā bija nepieciešams panākt kompromisu starp dažādām un pat diametrāli pretējām interesēm būtiskākajos direktīvas projekta jautājumos un vienlaikus nepieļaut direktīvas bloķēšanu vai tās normu novājināšanu.

Vecās Eiropas Savienības dalībvalstīs, kurās ir augsts dzīves līmenis, veiksmīgi strādājošs ekonomikas mehānisms un stabila sociālā vide (Vācija, Francija, Austrija, Portugāle, Spānija, Itālija un Dānija) cenšas saglabāt pēc iespējas augstāku nacionālā tirgus aizsardzības līmeni un aktīvi nodarbojas ar protekcionismu, bieži vien nenosaucot to vārdā. Šīm valstīm ir daudz balsu Eiropas Parlamentā un ievērojama ietekme Eiropas Padomē. Turpretī jauno dalībvalstu (Lietuvas, Igaunijas, Polijas, Čehijas, Slovērijas, Slovēnijas, Ungārijas un Latvijas), kā arī Nīderlandes un Luksemburgas interesēs ir izveidot kvalitatīvu

regulējumu ar stipru un skaidru tiesisko bāzi, kas nodrošinātu īstu pakalpojumu sniegšanas brīvību.

Lai panāktu, ka Eiropas Savienībā pakalpojumu nozarē tiktu ievērotas nacionālās intereses, autori Latvijas valdības stratēģijas pamatošanai piedāvā izmantot *sagaidāmā ienesīguma* (jeb *derīguma*) kritēriju, kas ir aprēķināms pēc šādas formulas:

$$SV(i) = \sum_{i=1}^m p_i u_{ij} \quad (1)$$

kur $SV(i)$ – sagaidāmā ienesīguma kritērijs;

p_i – iznākuma varbūtība;

u_{ij} – katra iespējamā iznākuma vērtība (labums).

Sagaidāmā derīguma kritērijam par pamatu ir ņemta Neimana-Morgenšteina teorēma, kurā apgalvots, ka, rodoties noteiktiem apstākļiem, cilvēks vienmēr izvēlas to variantu, kuram ir vislielākais sagaidāmais derīgums. Sagaidāmā ienesīguma kritērijs nozīmē, ka jāizvēlas variants ar vislielāko sagaidāmo derīgumu [15]. Sagaidāmā derīguma kritērija aprēķināšanas rezultātus Latvijas stratēģijas izvēlei autori ir atspoguļojuši 1. tabulā.

1. tabula

Latvijas stratēģijas izvēles sagaidāmā ienesīguma kritērijs

Direktīvas pievienotās vērtības elements	Direktīvas faktoru ienesīgums tirdzniecības apjoma pieaugumā			Sagaidāmā ienesīguma kritērijs	Patiesas informācijas cena
	pesimistiskais modelis	tagadējā EK redakcijā	optimistiskais modelis		
Pakalpojumu sniegšanas brīvība	2	4	10	4,8	4,8
Darbinieku nosūtīšana	3	3	8	4,25	
Direktīvas darbības jomas plašums	2	5	7	4,45	
Varbūtība	0,35	0,4	0,25	5,55	0,75
Rīcība noteiktības apstākļos	3	5	10		
Direktīva kā viens regulējums	4	4	4	4	-
Administratīvās sadarbības mehānisms	5	5	5	5	-
Ziņojumu par pastāvošajiem ierobežojumiem iesniegšana	3	3	3	3	-
Administratīvo procedūru vienkāršošana	9	9	9	9	-
Pakalpojumu saņēmēju interešu aizsardzība	4	4	4	4	-
Summa	32	37	50	-	-

Balstoties uz savu pieredzi, kā arī konsultējoties ar citiem nozares ekspertiem Latvijā un Briselē, autori pēc 10 ballu skalas ir noteikuši atsevišķu direktīvas elementu (pakalpojumu sniegšanas brīvības principa esamība direktīvā, darbinieku nosūtīšanas regulējums, direktīvas tvērums plašums) ieguldījumu valsts ekonomikas attīstībā trīs dažādos variantos: 1) direktīvas teksts tiek saglabāts tādā redakcijā, kādā to ir piedāvājis Eiropas Komisija, ņemot vērā Eiropas Parlamenta 1. lasījuma grozījumus; 2) direktīvas teksts tiek papildus mainīts Latvijai neizdevīgā redakcijā (pesimistiskais variants); 3) direktīvas teksts tiek mainīts Latvijai izdevīgā redakcijā (optimistiskais variants). Tieši par šiem trim direktīvas elementiem notiek vislielākās diskusijas Eiropas Savienībā, un pantu gala redakcija ir būtiski atkarīga no valstu rīcības. Pārējiem direktīvas elementiem arī ir liela pievienotā vērtība pakalpojumu tirgus liberalizācijā, tomēr vienošanās par pantu formulējumiem jau ir panākta, un 1. tabulā autori šos elementus norāda atsevišķi. Aprēķinot sagaidāmā ienesīguma kritērija vērtību katram no trim direktīvas elementiem, tika secināts, ka vislielāko stimulu Latvijas pakalpojumu nozares attīstībai dos pakalpojumu sniegšanas brīvības nodrošināšana direktīvas projektā ($SV = 2 \times 0,35 + 4 \times 0,4 + 10 \times 0,25 = 4,8$, t.i., 4,8 punkti no 10 iespējamajiem). Aiz tās seko direktīvas attiecināšana uz pēc iespējas vairākiem pakalpojumu veidiem (4,45 punkti no 10) un juridiski saistošā darbinieku nosūtīšanas regulējuma ieviešana (4,25 punkti no 10) (1.tab.).

Ņemot vērā risku, ka oponentu spiediena rezultātā varētu tikt pieņemti Latvijai neizdevīgie lēmumi par visiem trim stratēģiski svarīgajiem direktīvas elementiem – dokumenta darbības jomu, pakalpojumu brīvības sniegšanas principu un vadlīnijām par darbinieku nosūtīšanu – autori izvirza priekšlikumu Latvijas valdībai, cīnoties par veiksmīgāko direktīvas redakciju, akcentēt vienu stratēģiski svarīgu direktīvas elementu – brīvību sniegt pakalpojumus citās Eiropas Savienības dalībvalstīs.

Autori uzskata, ka, lai panāktu pakalpojumu sniegšanas brīvības principa iekļaušanu pakalpojumu direktīvā, Latvija var pieļaut kompromisu, diskutējot par to, cik lielā mērā darbinieku nosūtīšanas jautājumus regulējošās vadlīnijas būtu dalībvalstīm juridiski saistošas.

Ja pakalpojumu sniegšanas brīvības princips ir iekļaujams pakalpojumu direktīvā Latvijai izdevīgajā redakcijā, autori uzskata, ka veselības un sociālo pakalpojumu izslēgšana no direktīvas darbības jomas, kā to ir ierosinājis Eiropas Parlaments, ir pieņemama. Šādā situācijā ir jābūt izstrādātam atsevišķam regulējumam pakalpojumu sniegšanas kavēkļu ierobežošanai minētajās jomās.

Latvijai nebūtu izdevīgi izslēgt no direktīvas darbības jomas pagaidu darba aģentūru, apsardzes un audiovizuālos pakalpojumus, tomēr autoru viedoklis ir, ka tam varētu piekrist, lai panāktu kompromisu ar vecajām dalībvalstīm un

pakalpojumu sniegšanas brīvības principa veiksmīgas interpretācijas iekļaušanu direktīvā. Latvijai ir jābūt gatavai runāt par minēto pakalpojumu veidu regulēšanu ārpus pakalpojumu direktīvas.

No spēļu teorijas viedokļa politisko lēmumu par Pakalpojumu direktīvu ietekmē trīs galvenie spēlētāji: 1) Prezidējošā valsts; 2) Eiropas Padome; 3) Eiropas Parlaments. Latvijas valdības taktika nacionālo interešu panākšanai direktīvā ir pamatota ar spēļu teorijas individuālo un gadījumu gājienu paņēmieni.

➤ Direktīvas projekts kopš 2004. gada tika skatīts Eiropas Padomes darba grupā, kur Latvijas eksperti ierosināja grozījumus direktīvas tekstā. Grozījumi galvenokārt tika fokusēti uz pakalpojumu sniegšanas brīvības principa nodrošināšanu, kurš, kā rāda sagaidāmās vērtības kritērija aprēķins iepriekš aprakstītajā stratēģijā, dod vislielāko ieguldījumu Latvijas pakalpojumu nozares attīstībā Eiropas Savienībā. ES Konkurētspējas Ministru padomē 2006. gada 29. maijā smagas politiskās diskusijas rezultātā autoru acu priekšā starp dalībvalstīm tika panākta vienošanās par direktīvas jauno redakciju, sakarā ar kuru dalībvalstīm ir jānodrošina, ka citā dalībvalstī dibinātā uzņēmuma pakalpojumi ir brīvi pieejami un brīvi sniedzami vietējā tirgū. Ierobežojumi pārrobežu pakalpojumu sniegšanai var pastāvēt, pamatojoties tikai uz sabiedrisko drošību, sabiedrisko kārtību, sabiedrības veselības interesēm un vides aizsardzību. Turklāt dalībvalstīm ir jāsniedz informācija par visām pastāvošām prasībām pakalpojumu sniedzējiem, kā arī jebkādam izmaiņām tajās. Latvijai tomēr bija jāsamierinās, ka sociālie un veselības pakalpojumi tiks regulēti atsevišķos tiesību aktos.

➤ Pirms direktīvas akceptēšanas 2006. gada 29. maijā ES Konkurētspējas Ministru padomē Latvijas vēstnieks Pastāvīgo pārstāvju komitejas sanāksmē un vēlāk arī ekonomikas ministrs ir izteikuši priekšlikumu nesasteigt direktīvas pieņemšanu, pamatojot to ar nepieciešamību sīkāk izskatīt direktīvas projektu ekspertu līmenī Eiropas Padomes darba grupā. Laiks tika lietderīgi izmantots, lai saskaņotu Latvijas argumentāciju par pakalpojumu sniegšanas brīvības principa redakciju u.c. nozīmīgiem direktīvas elementiem ar pārējām līdzīgi domājošām dalībvalstīm, nostiprinot kopīgās pozīcijas.

➤ Kad pirmie divi taktikas soļi jau bija izdarīti un direktīvas projekts Eiropas Padomē tika pieņemts, dokuments ir virzāms izskatīšanai Eiropas Parlamentā otrajā lasījumā. Pastāvēja risks, ka, līdzīgi kā pirmajā lasījumā, direktīvas teksts atkal varētu tikt grozīts Latvijai neizdevīgā virzienā. Autori norāda, ka, lūdzot Latvijas intereses Eiropas Parlamentā, ir iespējams atrast jaunas līdzīgi domājošas puses, pārliecinot politiskās partijas, kurām nav tik kategoriska nostāja attiecībā uz pakalpojumu sniegšanas brīvības principa redakciju, pievienoties "jauno dalībvalstu interešu klasteram", tādējādi panākot lielāku atbalstu pakalpojumu nozares liberalizācijai. Autori uzskata, ka Ekonomikas ministrijai, kura Latvijā ir atbildīgā par pakalpojumu direktīvas izstrādi, sekojot līdzi Eiropas Parlamentā

notiekošajiem procesiem, bija jāpievērš uzmanība oponentu argumentācijai un savlaicīgi jāsaņemas Latvijas reakcija uz to. Valdībai bija jāsaņemas ar Latvijas deputātiem Eiropas Parlamentā un jānodrošina viņus ar izstrādātām instrukcijām, operatīvi reaģējot uz pieprasījumiem saņemt papildu informāciju par pakalpojumu direktīvas jautājumiem. Pieredze liecina, ka ieteikumi bija pareizi, un šīs darbības rezultātā tika palielināts Latvijas pozīcijas atbalstītāju skaits Eiropas Parlamentā un nostiprināta nacionālā pozīcija attiecībā uz pakalpojumu direktīvu.

Gadījumā, ja parlamentā tiktu pieņemti jauni grozījumi direktīvas projektā, dokuments atkal atgrieztos izskatīšanai Eiropas Padomē un process sāktos no jauna – Latvijas valdībai būtu jāvienojas ar prezidējošo valsti par direktīvas projekta izskatīšanas gaitu, dalībvalstu ekspertiem būtu jāstrādā pie grozījumiem jaunajā Parlamenta labotajā direktīvas tekstā Eiropas Padomes darba grupās. Saskaņā ar Eiropas Savienības likumiem direktīvas projekta grozīšana Eiropas Parlamenta trešajā lasījumā nav iespējama, jo dokuments tiktu bloķēts vispār. Sakarā ar to, ka visas dalībvalstis skaidri saredz pakalpojumu direktīvas pievienoto vērtību Eiropas Savienības pakalpojumu nozares attīstībā, politiskajām kustībām bija jābūt atsaucīgām un jācenšas panākt kompromisu Eiropas Parlamentā 2006. gada rudenī notikušajā lasījumā.

Latvija, īstenojot stratēģiju, kas bija ļoti tuva tai, ko piedāvāja autori, un ietekmējot lēmuma pieņemšanu trijās rakstā jau minētajās institūcijās – prezidentūrā, Eiropas Padomē un Eiropas Parlamentā, bija panākusi iespējami lielāko progresu Latvijas pakalpojumu nozares attīstībā Eiropas Savienības tirgū. Direktīvas projekts Eiropas Parlamentā otrajā lasījumā tika pieņemts gandrīz vienbalsīgi, un direktīva tika oficiāli apstiprināta 2006. gada 27. decembrī.

LITERATŪRA

1. Latvijas statistikas gadagrāmata, 2005. – Rīga : LR Centrālā statistikas pārvalde, 2005. – 207 lpp.
2. Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību. – Rīga : Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija, 2005. – Decembris. – 143 lpp.
3. Latvijas statistikas ikmēneša biļetens, 2006. – Rīga : LR Centrālā statistikas pārvalde, 2006. – Nr.12 (141). – 123 lpp.
4. Latvijas maksājumu bilance : Pamatrādītāji. – Rīga : Latvijas Banka, 2006. – Februāris. – 155 lpp.

5. Latvijas nacionālā pozīcija Nr.8 par Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas projektu par pakalpojumiem iekšējā tirgū. – Rīga : LR Ekonomikas ministrija, 2006. – 13.apr. – 10 lpp.
6. Tirdzniecības tehniskās barjeras Eiropas Savienības iekšējā tirgū : Aptaugas atskaite. – Rīga : LR Ekonomikas ministrija, 2005. – 25 lpp.
7. Economic assessment of the barriers to the Internal market for services. – Copenhagen : Copenhagen Economics, 2005. – Jan. – 92 p.
8. Latvijas eksporta noieta tirgi : Latvijas eksporta veicināšanas programmas 6. pielikums. – Rīga : LR Ekonomikas ministrija, 2004. – Janvāris. – 4 lpp.
9. Deepening the Lisbon agenda : Studies of productivity, Services and Technologies. Vienna : Austrian Federal Ministry of Economics and Labour, 2006. – 188 p.
10. The economic importance of the Country of origin principle in the proposed Service Directive : Final Report. – Copenhagen : Copenhagen Economics, 2005. – 58 p.
11. Bruijn, R., Kox, H., Lejour, A. The trade-induced effects of the Services Directive and the country of origin principle. – Hague : CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, 2006. – February. – 58 p.
12. Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par pakalpojumiem iekšējā tirgū. – Brisele : Eiropas Komisija, 2005. – 21. dec. – 122 lpp.
13. Eiropas Parlamenta normatīvā rezolūcija par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par pakalpojumiem iekšējā tirgū. P6_TA-PROV(2006)0061. – Strasbūra : Eiropas Parlaments, 2006. – 16.febr. – 82 lpp.
14. Amended proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market COM(2006)160. – Brussels : European Commission, 2006. – Apr.4. – 84 p.
15. Pettere, G., Voronova, I. Riski uzņēmējdarbībā un to vadība. – Rīga : Banku augstskola, 2003. – 176 lpp.

Olga Starchenkova, Mg.oec.
 Riga Technical University
 Faculty of Engineering Economics
 Address: 8 Indrika St., Office 420, Riga, LV-1004, Latvia
 Phone: +371 26769205
 e-mail: olgastarchenkova@inbox.lv

Ivars Pucens, Assist.Prof., Dr.oec.
 Riga Technical University
 Faculty of Engineering Economics
 Address: 8 Indrika St., Office 420, Riga, LV-1004, Latvia
 Phone: +371 67242638
 e-mail: ivars@rigasaudits.lv

Starčenkova O., Pucens I. Latvijas pakalpojumu nozares attīstība Eiropas Savienības tirgū
 Rakstā aplūkotas Eiropas Savienības tirgū pastāvošo administratīvo barjeru novēršanas iespējas, lai sekmētu Latvijas pakalpojumu nozares veiksmīgu attīstību. Kā pakalpojumu sniedzēju uzņēmējdarbības vides uzlabošanas līdzeklis analizēts Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas projekts par pakalpojumiem iekšējā tirgū. Piedaloties direktīvas teksta veidošanas procesā, autoriem bija unikāla iespēja padziļināti izpētīt atsevišķu direktīvas elementu ietekmi uz esošo situāciju Latvijas pakalpojumu nozarē, kā arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu uzskatus par direktīvas elementiem. Izmantojot sagaidāmās vērtības kritēriju un pamatojoties uz veikto analīzi, piedāvāta stratēģija un darbības taktika Latvijas valdības optimālai rīcībai nacionālās pakalpojumu nozares interešu aizstāvēšanai Eiropas Savienības tirgū.

Starčenkova O., Pucens I. Development of Latvian service sector in the market of the European Union

The article is devoted to the possibilities for elimination of the existing barriers which hamper successful development of the Latvian service sector within the European Union. As a means for making business environment more favourable for service providers the proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market is considered. Personally taking part in the elaboration process of the directive's text, the authors had a unique possibility to thoroughly investigate the influence of separate directive's elements on the current situation in the Latvian service field and the position of other European Union member states towards the directive's elements. On the basis of the expected value criteria, as well as taking into account the performed analysis, there is proposed a Latvian state strategy and an action tactics in order to support the national interests of the service sector in the market of the European Union.

Старченкова О., Пуценс И. Развитие латвийской сферы услуг на рынке Европейского Союза

Статья посвящена возможностям уменьшения административных барьеров на рынке Европейского Союза, чтобы стимулировать развитие латвийской сферы услуг. Как средство для улучшения предпринимательской среды рассмотрен проект директивы Европейского Парламента и Совета об услугах на внутреннем рынке. Лично принимая участие в написании текста директивы, авторам была предоставлена уникальная возможность углубленно изучить воздействие отдельных элементов директивы на нынешнюю ситуацию в сфере услуг Латвии, а также позиции других стран Европейского Союза по отношению к различным элементам директивы. Используя критерий ожидаемой ценности и взяв во внимание проведенный анализ, правительству Латвии предложена стратегия и тактика действия для защиты национальных интересов сферы услуг на рынке Европейского Союза.